

*В.Ю. Щербатих, ад'юнкт Донецького інституту
внутрішніх справ МВС України*

**СТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІЦІЇ – НЕОБХІДНА УМОВА РЕФОРМУВАННЯ
СИСТЕМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ**

Конституція України визначила, що права та свободи людини і їх гарантії обумовлюють зміст і спрямованість діяльності держави.

Національна безпека України як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх та зовнішніх загроз – необхідна умова збереження та збільшення духовних та матеріальних цінностей [1, с.226].

Одним із основних суб'єктів системи забезпечення національної безпеки є воєнна організація України [2], яка включає в себе Збройні Сили Міноборони та низку інших військових формувань, утворених відповідно до Конституції України. При цьому загальна кількість військових України сягає близько 1 100 000 осіб [2, с.12].

Військо уособлює найпотужніший інститут, ту «вольову» державну установу, яка надає непорушність їй і урядову силу безумовної і непохитної обов'язковості своїх рішень, а в міждержавному плані залишається інституцією-показником міжнародного авторитету держави [3, с.34].

Та незважаючи на виключно важливе місце в системі державних органів, військо України перебуває нині в критичному стані. Характеризуючи його, начальник кафедри стратегії Академії Збройних Сил України генерал-лейтенант О. Лавренюк зазначає: «Безпрецедентне порушення законів України, воєнних статутів і Конституції України... і, як наслідок, деградація Збройних Сил і офіцерського корпусу, розпродаж техніки, озброєння, військових містечок...» [4, с.22].

Багато громадян відмовляються служити через зростаючі загрози для життя і здоров'я від нестатутних відносин у військових формуваннях, криміналізації «казарменого» життя. Ухилення від проходження військової служби набуло характеру епідемії і складає майже 2/3 всіх військових злочинів. У 1996 р. на призовні пункти у районні військові комісаріати не з'явилося близько 6 000 призовників [2, с.70].

Особливу суспільну небезпеку мають ті ухилення від служби, які скоюють військовослужбовці зі зброєю в руках.

Таким чином, серйозні недоліки у забезпеченні режиму правопорядку у сфері організації військової служби на фоні низької мотивації молоді щодо проходження військової служби призводять як до численних порушень прав та законних інтересів військовослужбовців та інших громадян, так і до криміналізації суспільства в цілому.

Проблема військової злочинності виникла в Україні практично відразу одночасно зі створенням власних збройних Сил та інших військових формувань.

Однак, незважаючи на увагу Президента і уряду України, основна тенденція полягає в руйнуванні бойового потенціалу Збройних Сил України та інших військових формувань. Вимоги Президента України, Верховного Головнокомандувача Збройних Сил держави про наведення у військах твердого статутного порядку залишаються невиконаними.

У своєму виступі на розширеній колегії Генеральної прокуратури України 9 липня 1996 р. Президент України поставив завдання Військовій прокуратурі зосередити зусилля на захисті прав військовослужбовців, запобіганні правопорушень серед них.

«Враховуючи складну криміногенну ситуацію, – зазначив Президент України Л.Д. Кучма, – вважаю, що Генеральній прокуратурі разом з Міністерством оборони необхідно повернутися до питання про створення військової поліції» [5, с.3].

На актуальність питання забезпечення законності військових формуваннях вказують також і дослідники в галузі військово-правової проблематики. Як слушно зауважує В. О. Шамрай, військова прокуратура є нині єдиним правоохоронним органом у Збройних Силах та інших військових формуваннях, який протистоїть злочинності, розкриває злочини і розслідує кримінальні справи. Але статтею 121 Конституції України для органів прокуратури така функція вже не передбачена. Тому, на думку цього дослідника, до закінчення перехідного періоду необхідно «...створити відповідний орган – військову міліцію, який би здійснював нагляд за законністю у військових формуваннях» [6, с.8].

Органи військової контррозвідки, які створюються для контррозвідувального забезпечення Збройних Сил та інших військових формувань, дислокованих на території України, відповідно до статті 12 Закону України «Про службу безпеки України», адміністративного нагляду за станом законності і правопорядку у військових формуваннях у повному обсязі не здійснюють.

Діяльність органів внутрішніх справ у цьому напрямку малоефективна внаслідок режимного статусу військових частин, військових містечок та інших військових об'єктів.

У ситуації, що склалася, назріла необхідність створення міжвідомчого державного правоохоронного органу – військової поліції України, яка б призначалася для захисту життя, здоров'я, прав та законних інтересів військовослужбовців та інших громадян, озброєння, майна та фінансів Воєнної організації України від протиправних зазіхань, припинення і розкриття злочинів у Збройних Силах та інших військових формуваннях.

На користь такого рішення, яке, на нашу думку, необхідно прийняти в ході адміністративної реформи, свідчить і досвід діяльності військових фо-

рмувань розвинених країн світу. Так, військова поліція США є родом військ збройних сил. Маючи загальну чисельність близько 80 тис. чоловік особового складу, вона своїм завданням має обслуговування та бойове забезпечення діяльності військ.

Погляди військового керівництва ФРН та Великої Британії в основному співпадають з поглядами військового керівництва США на використання військової поліції.

Військові поліції і аналогічні формування успішно функціонують в Італії, Канаді, Бельгії, Турції і багатьох інших країнах, яких нині налічується близько 40 [7, с.54].

Створення військової поліції України, таким чином, наблизить систему й державних правоохоронних органів до відповідних європейських та світових стандартів.

Основними завданнями військової поліції України, і це закладено у проект відповідного Закону України, надісланого до Верховної Ради України [11], повинні, на нашу думку, стати захист життя, здоров'я, прав та законних інтересів військовослужбовців військових формувань України та інших громадян, профілактика злочинів та правопорушень серед військовослужбовців, виявлення і розкриття злочинів, вчинених у військових частинах, розшук і затримання осіб, яких обвинувачують у їх скоєнні, провадження дізнання у правах про злочини, які скоєні на територіях військових частин або військовослужбовцями у зв'язку з виконанням службових обов'язків, захист від злочинних посягань озброєння, майна та фінансів Воєнної організації України, контроль за використанням і рухом транспортних засобів Збройних Сил та інших військових формувань, організація правової допомоги військовослужбовцям та членам їх родин та деякі інші.

Створення військової поліції України як єдиного міжвідомчого державного правоохоронного органу у системі Збройних Сил та інших військових формувань держави викликано нагальними, не терплячими зволікань причинами. Її діяльність буде спрямована і на припинення розкрадання військового майна, фінансів та озброєння, тобто матиме економічний ефект. Державна програма переходу Збройних Сил України на професійну основу до 2015 року вимагає якісно нових підходів до захисту прав та законних інтересів військовослужбовця, які неможливо забезпечити на основі нині діючої, успадкованої з радянських часів правоохоронної інфраструктури. Її реформування у дусі вимог Президента України і на підставі аналізу реального стану справ у цій сфері державного будівництва необхідно, на нашу думку, розпочати невідкладно. Важливим внеском у цю роботу повинна стати розробка організаційно-правових основ створення та діяльності військової поліції України.

Список літератури:

1. Овсянко Д.М. Административное право. М., 1996.
2. Разумцев О. Армія і влада // Розбудова держави. №1/6. 1999.
3. Кротиков В. Військо: етап морального за-

ціпення // Розбудова держави. №7. 1996. 4. Лавренюк О. Военна доктрина і проблеми її реалізації // Розбудова держави. №11. 1995. 5. Кучма Л.Д. Роль і завдання органів прокуратури в реалізації положень нової Конституції держави // Урядовий кур'єр. 1996. 13 липня. 6. Шамрай В.О. Державне управління військовими формуваннями воєнно організації: стан та тенденції розвитку в сучасній Україні // Автореф. дис. ... д-ра наук з державного управління. К., 1999. 7. Обзорение военного законодательства. Вашингтон. Весна 1982 г.

Надійшла до редколегії 09.06.2000

*Н.П.Матюхіна, канд. пед. наук,
доцент каф. управління в ОВС Ун-ту внутр. справ*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СТРЕСАМИ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Невід'ємною складовою загальної системи управління персоналом організації є управління стресами. Сутність цього процесу складає запровадження системи заходів, спрямованих на адаптацію особистості до стресових ситуацій, а також на попередження цих ситуацій.

Виключного значення проблема управління стресами набуває для органів внутрішніх справ. Ризик, небезпека, значні фізичні та психічні навантаження – невід'ємні складові професійної діяльності працівників багатьох служб органів внутрішніх справ. Враховуючи цю особливість професійної діяльності працівників органів внутрішніх, дослідники відносять професію правоохоронця до однієї із найбільш стресонебезпечних.

Використовуючи поняття «стрес», ми маємо на увазі надмірний стрес, який за своїми наслідками є шкідливим як для індивіда, так і для організації, може мати на них руйнуючий вплив. Він негативно відбивається на результативності праці співробітників, їх здоров'ї, благополуччі, ставленні до роботи, витратах на працю і т. ін. Відомо, що працівники, які працюють у стані стресу або відчувають, що їх робота їм чимось загрожує і є небезпечною, значно частіше зазнають нещасних випадків, чим ті, які не мають таких почуттів.

Серед заходів запобігання стресових ситуацій серед працівників органів внутрішніх справ особливого значення має виявлення та ретельний аналіз причин стресів. Дослідники виділяють декілька груп факторів (стресорів), що можуть стати причиною стресу. Серед них природньо-кліматичні та природньо-біологічні стресори, соціально-економічні, соціально-гігієнічні, соціально-психологічні (у тому числі соціально-виробничі та професійні) та індивідуально-психологічні стресори [1, с.5-6].

Кожен з цих факторів за сукупністю інших умов може стати причиною стресу у працівників органів внутрішніх справ, викликати негативні зміни в їх фізіологічному та психологічному стані, поведінці і відповідно вплинути на виконання ними професійних обов'язків. Більш детально зупинимося на групі соціально-виробничих та професійних стресорів.

Вважається, що найбільш поширеними причинами стресу в організаціях є: